

Nr.38 (393) Otrdiena, 2005. gada 11. oktobris

■ Akadēmiskā dzīve

Zinātniskā vide, kurā nediskutē, līdzinās plānveida ekonomikai

Jūlija beigās kļuva zināms, ka trīs Latvijas Universitātes nesenie absolventi Benita Širone, Debora Pāvila un Mārtiņš Paparinskis ar izcilību absolvējuši Oksfordas universitāti un ieguvuši maģistra grādu. Šis notikums guva plašu uzmanību Latvijas sabiedrībā, un arī "Jurista Vārds" jaunā mācību sākumā uz sarunu aicināja vienu no izcilniekiem - Mārtiņu Paparinski, lai uzzinātu viņa viedokli gan par Latvijā iegūstamās juridiskās izglītības kvalitāti, gan par studiju atšķirībām Latvijā un Oksfordā.

Zinātniskā vide, kurā nediskutē, līdzinās plānveida ekonomikai

M Jur (Dist) (Oxon)¹ Mārtiņš Paparinskis, M Phil students, zvērinātu advokātu biroja "Sorainen un Vilgerts" jurists, intervijā "Jurista Vārdam"

Foto: no personiskā arhīva

Jūlija beigās kļuva zināms, ka trīs Latvijas Universitātes nesenie absolventi Benita Širone, Debora Pāvila un Mārtiņš Paparinskis ar izcilību absolvējuši Oksfordas universitāti un ieguvuši maģistra grādu. Šis notikums guva plašu uzmanību Latvijas sabiedrībā, un arī "Jurista Vārds" jaunā mācību sākumā uz sarunu aicināja vienu no izcilniekiem - Mārtiņu Paparinski, lai uzzinātu viņa viedokli gan par Latvijā iegūstamās juridiskās izglītības kvalitāti, gan par studiju atšķirībām Latvijā un Oksfordā. Mūsu lasītāji Mārtiņu Paparinski jau ir iepazinuši kā analītisku rakstu autoru, taču viņš ir arī praktizējošs jurists. Tāpēc saruna skāra arī Latvijas tiesību zinātnes un tiesību prakses norises.

Ceļš uz izcilību

- Šogad trīs Latvijas juristi ar izcilību absolvēja maģistratūras studijas Oksfordas universitātē. Tev pat izdevās iegūt Clifford Chance balvu par labāko eksāmenu rezultātu. Vai šādi visu trīs Latvijas studentu panākumi liecina par Latvijas juridiskās izglītības līmeni un Latvijas Universitātē iegūstamās izglītības kvalitāti vai arī par pašu absolventu talantu un ieguldīto darbu?

- Man ir grūti vērtēt Latvijas juridisko izglītību kopumā, jo vienīgā pieredze šajā ziņā ir studijas Latvijas Universitātes Juridiskajā fakultātē. Tāpēc es varētu mēģināt salīdzināt Juridiskās fakultātes devumu un pašu studentu spējas un talantus. Visticamāk, sekmīgajām studijām Oksfordā vienlīdz nozīmīgs bija gan Juridiskās fakultātes devums, gan mūsu pašu darbs.

Latvijas Universitātes Juridiskā fakultāte paver ceļu spējīgiem studentiem, kas paši interesējas par tieslietām, attīstīt sevi gandrīz neierobežoti. Tomēr arī pašam studentam ir jābūt ar iekšēju aicinājumu jurisprudencē. Fakultāte nodrošina iespējas, studentiem tās ir jāizmanto.

Mūsu gadījumā sakrita abi šie komponenti. Bija Juridiskās fakultātes piedāvājumi studentu zināšanu pilnveidošanai, sevišķi attiecībā uz dalību tiesas procesu izspēlē. Šķietami pašsaprotama, bet, kā izrādās, citviet pasaulē diezgan reti sastopama lieta ir tas, ka Juridiskā fakultāte pilnībā apmaksā komandu startus starptautiskajās tiesas procesa izspēlē, piešķirot arī papildu finansējumu jaunākās juridiskās literatūras iegādei. Piemēram, kad mēs ar Deboru palīdzējām gatavoties Oksfordas izlasei Džesupa tiesas procesa izspēlē, uzzinājām, ka Oksfordā studentiem šis finansējums ir jāmeklē pašiem.

Mūsu Juridiskā fakultāte piedāvā augstvērtīgu juridisko izglītību, taču šis piedāvājums ir jāspēj izmantot. Tas jau ir atkarīgs no paša studenta, vai viņš izmanto visas iespējas kvalitatīvas izglītības ieguvē vai arī zināšanu ieguves procesā aprobežojas

ar lekciju konspektiem un par pieņemamu atzīmi uzskata četrinieku.

- *Maģistratūras studijas Oksfordas universitātē bija tavs mērķis vai arī nejaušība? Kā tu nokļuvi līdz tām?*

- Ja retrospektīvi ielūkojas pagātnē, viss sākās ar tiesas debašu izspēlēm. Otrajā kursā ar citiem kursa biedriem piedalījās konstitucionālās tiesas procesa izspēlē. Atminos, ka tajā laikā visnotaļ maz zināju par konstitucionālajām tiesībām un tiesas procesa izspēlē kā tādām, taču, profesora Hansa Jirgena Vildberga vadīti, mēs ieguvām trešo vietu. Konstitucionālās tiesas izspēles bija pirmais notikums, kas manī raisīja interesi par pašu tiesas debašu procesu.

Pēc tam es gāju ierasto tiesas procesa izspēļu dalībnieka ceļu, kurā pirmās bija Viduseiropas un Austrumeiropas izspēles. Tajās Latvijas Universitātei vienmēr ir bijuši ļoti labi panākumi, katru trešo gadu šajās izspēlēs komanda ieguvusi pirmo vietu. Šī pirmā izspēle man šķita ļoti interesanta, vēl jo vairāk tāpēc, ka mūsu komanda tajās ieguva pirmo vietu un galveno balvu - divu nedēļu ceļojumu uz Kembridžu. Šis brauciens manī raisīja interesi par izglītības iespējām Anglijā, lai gan tai laikā domu par maģistratūras studijām ārzemēs vēl nopietni neapsvēru.

Savukārt starptautiskās tiesības es satiku nākamajā gadā, kad Universitātes komanda piedalījās Džesupa izspēlē Vašingtonā. Džesupa sacensības bija ļoti vērtīga pieredze, jo mēs ieguvām gan labu kopējo vietu, gan arī mans individuālais rezultāts bija labs. Tas viss modināja gan interesi par starptautiskajām tiesībām, gan apjautu, ka Latvijas Universitātes sniegtā izglītība šajos jautājumos nemaz nav tik daudz sliktāka par pasaules labāko augstskolu piedāvājumu. Interese par starptautiskajām tiesībām un jo īpaši par starptautiskajām krimināltiesībām un valstu starptautisko atbildību radās, tieši gatavojoties Džesupa sacensībām.

Tiesu debašu starptautiskās izspēles, tikšanās ar ārvalstu kolēģiem un diskusijas ar pasaules līmeņa tiesību zinātniekiem un praktiķiem radīja interesi par maģistratūras studijām ārvalstīs. Kad pēdējā kursā sāku strādāt juridiskajā birojā "Sorainen Law Offices", vecākie kolēģi paskaidroja, ka maģistratūra kādā no pasaules labākajām augstskolām ir gandrīz vai obligāts priekšnoteikums šādam darbam. Vairāki kolēģi jau bija mācījušies Anglijā, tādēļ tā šķita visdabiskākā izvēle augstskolas meklējumiem. Britu padome savukārt nodrošināja praktisko perspektīvu, piešķirot Čeveninga stipendiju studijām Oksfordā. Tātad varētu teikt, ka tiesu debātes un darbs deva akadēmisko un profesionālo motivāciju, ko Britu padome palīdzēja nodrošināt finansiāli.

Par tiesību zinātni Latvijā

- *Pēc Džesupa izspēlēm tu viens pats pārvērtēji visus nozīmīgākos Latvijas tiesu nolēmumus deportāciju īstenotāju lietās, publicējot virkni rakstu par šiem jautājumiem, tai skaitā "Jurista Vārdā".*

- Šie jautājumi manu uzmanību piesaistīja tāpēc, ka citādi starptautiskās krimināltiesības varētu šķist ļoti akadēmiskas un Latvijai neaktuālas. Tāds varētu būt vidusmēra priekšstats par šo tiesību nozari - ka tā attīstās tālās zemēs un tālās tiesās, kur nav ne latviešu apsūdzēto, ne aizstāvju, ne apsūdzētāju, ne tiesnešu. Bet faktiski izrādās, ka šīs Latvijā notiekošās prāvas deportāciju un kara noziegumu lietās ir ar ļoti fundamentālu starptautisko tiesību nozīmi. Tās ietver nepieciešamību analizēt daudzus komplikētus starptautisko tiesību jautājumus, piemēram, kāds bija starptautisko paražu tiesību stāvoklis 1941. un 1949.gadā. Papildus nākas analizēt agresijas un okupācijas jēdzienus. Pirms krimināltiesību jautājumiem jānosaka arī valstu atbildība par starptautisko tiesību pārkāpumiem (līdzīgi kā *Tadič* lietā Dienvidslāvijas Tribunālā). Uz šiem jautājumiem, kā man šķita, varēja atbildēt pārliecinošāk, nekā tas bija darīts tiesu praksē. Tāpēc es mēģināju dot arī savu vērtējumu.

- *Tu raksti ne vien par starptautiskajām, bet arī par konstitucionālajām tiesībām, administratīvo procesu un Eiropas tiesībām. Plašais zinātnisko interešu spektrs ir Latvijai raksturīga parādība, kad nav daudz speciālistu katrā tiesību nozarē. Vai arī tu esi ļoti daudzpusīgs?*

- Latvijā nav tādas situācijas kā Anglijā, kur katrā tiesību nozarē jau gadu desmitiem pastāv nodibinātas autoritātes, kuras ir līdz dziļumiem izkristalizējušas pat vismazākās tiesību problēmas. Tādēļ šobrīd pasaules tiesību doktrīnā ir iespējams ļoti augstā komplikētības pakāpē pētīt atsevišķus jautājumus. Savukārt Latvijā šis doktrinārais lauks pamatā nav aizpildīts un daudzos jautājumos ir tikai tapšanas stadijā, kā tas ir ar administratīvajām, konstitucionālajām un starptautiskajām tiesībām. Šobrīd ir liela iespēja dod savu ieguldījumu doktrīnas attīstībā.

Latvijā ir jauna tiesību zinātne. Vecākās paaudzes juristiem, kas ir pilnībā nostabilizējušies kā nobriedušas juridiskas personības, varētu būt nedaudz grūtāk pāriet uz jaunām tiesību nozarēm - starptautiskajām tiesībām, Eiropas tiesībām, iespējams, arī uz administratīvo procesu. Tie ir jautājumi, kuri iepriekš nebija tik aktuāli vai kuriem vienkārši ir paiets garām. Tādēļ šādos apstākļos ir loģiski, ka studenti un jaunie profesionāļi ir aktīvāki tiesību zinātnes veidošanā. Tas ir jo īpaši redzams, pašķirstot pēdējo divu gadu laikā "Jurista Vārdā" publicētos rakstus par administratīvo procesu.

- *Vai Latvijā ir iespējams sasniegt tādu zinātnes līmeni, ka vienā tiesību nozarē būtu pieejamas vairākas mācību grāmatas? Vai arī mūsu valsts un līdz ar to tiesību zinātne tam ir par mazu?*

- Atceros, kā Arvīds Dravnieks pirms vairākiem gadiem kādā pasākumā izteica tēzi, ka Latvijā nav tiesību zinātnes kā tādas. Ja pareizi atceros, viņš to pamatoja ar apgalvojumu, ka tiesību zinātne pastāv tad, kad katrā tiesību nozarē ir vismaz divi pazīstami tiesību zinātnieki, kuri ir fundamentāli atšķirīgi viedokļi un kuri neiecietīgi diskutē par tiem savā starpā, kā arī audzina savu ideju garā jaunus sekotājus. Savukārt Latvijā daudzās tiesību nozarēs ir labi ja viens atzīts zinātnieks, un tas nozīmē, ka trūkst stimula tiesību attīstībai. Zinātniskā vide, kurā neviens neko neapstrīd, kur zinātne ir vērsta uz deskriptīvu analīzi, nevis citu autoru izdarīto secinājumu aplamības pierādīšanu, ir kaut kas līdzīgs plānveida ekonomikai. Ir jādomā, kā

mūsu tiesību zinātnē likvidēt šo plānveida ekonomikas garu.

No vienas puses, tiesību zinātnes vājums varētu šķist objektīvi izskaidrojams. Ierobežotā cilvēku skaita dēļ Latvijā nekad nevarēs attīstīt tik plašu un dziļu tiesību zinātņu kā lielās valstīs. Tāpēc būtu pilnīgi pieļaujami sekot un vadīties no kādas ģeogrāfiski vai tiesiski kaimiņos esošas lielas tiesību kultūras atziņām. Mūsu gadījumā šī lielā valsts varētu būt Vācija. Tomēr šis kvantitatīvais arguments nav īsti pareizs. Ja ir pietiekami daudz cilvēku, kas interesējas par kādu tiesību nozari, ir iespējama ļoti strauja un veiksmīga tiesību zinātnes attīstība. Uzskatāmākais piemērs, manuprāt, ir administratīvais process. Tajā pusotra gada laikā varbūt vēl ne gluži no kvalitatīvā, bet pavisam noteikti no kvantitatīvā viedokļa ir tik daudz rakstu un pretrunīgu viedokļu, kas administratīvajam procesam ļauj sacensties ar lielāko daļu Latvijai tradicionālo tiesību nozaru.

- Tu pats arī esi rakstījis par aktuālām administratīvā procesa problēmām. Mēs tikko runājām par administratīvā procesa zinātnes attīstību. Kāpēc administratīvā procesa zinātne attīstījās tik strauji?

- Administratīvā procesa straujā attīstība, manuprāt, ir vairāku faktoru kombinācija. Pirmkārt, šobrīd Latvijā ir attīstījušies divi pietiekami kvalitatīvi tiesību zinātņu rakstus publicējoši izdevumi - "Jurista Vārds" un "Likums un Tiesības". Otrkārt, ar lielu interesi administratīvajās tiesās ienāca daudzi relatīvi jauni cilvēki - administratīvo tiesu tiesneši, tiesnešu palīgi. Tā kā administratīvajā procesā tika skatīti daudzi jautājumi, uz kuriem līdzšinējā Latvijas tiesību sistēmas pieredzē atbildes nebija meklētas, jāpieņem, ka daudzu problēmu risinājumi tika izdiskutēti administratīvajās tiesās gan spriedumu tekstos, gan ārpus tiem. Loģiski, ka šie juristi savus apsvērumus vēlas darīt zināmus plašākai sabiedrībai, rakstot par administratīvā procesa jautājumiem.

Teorētiski varētu iedomāties - ja Latvijā netiktu atjaunots Civillikums, bet gan rakstīts no jauna, mēs būtu sagaidījuši arī virkni interesantu rakstu par dažādām privatizācijas problēmām un jaunā civillikuma normu interpretāciju. Jauns likums, kas radikāli atšķiras no līdzšinējās pieredzes, ir tas izaicinājums, kas pamodina juristos tiesību zinātniekus.

Tāpat jāatzīmē, ka Latvijas juridiskā izglītība laimīgi ir sasniegusi to līmeni, kad cilvēki, kas saskārušies ar kādu būtisku juridisku problēmu, labprāt publisko savus apsvērumus par šās problēmas risinājumu. To nodrošina gan juridiskās kultūras briedums, gan preses izdevumu iespējas publicēt tiesību problēmas analizējošus rakstus.

Atšķirības starp Latviju un Angliju

- Kādas ir atšķirības starp mācībām Oksfordā un to, kā juridiskā izglītība tiek iegūta Latvijā?

- Man šķiet, ka galvenā atšķirība ir pie mums daudz mazāk attīstītā doktrīna. Latvijā tas drīzāk ir izņēmums, ja par kādu interesantu tiesību jautājumu ir pieejams kāds raksts vai pat vairāku autoru diskusija. Pārsvārā par tiesību jautājumiem pieejami ļoti interesanti, tomēr vispārēja rakstura komentāri un ļoti retos gadījumos arī kāds speciāla rakstura raksts. Īpaši liels izņēmums ir diskusija un publiski pausta viedokļu nesakrītība. Bez atsevišķiem interesantiem izņēmumiem krimināltiesībās un konstitucionālajās tiesībās varētu šķist, ka Latvijā valda absolūta harmonija un jebkurš viedoklis, kas tiek pausts, ir pareizs.

Anglijā turpretī ir daudz lielāka akadēmiskā konkurence. Ir jābūt gatavam, ka cits zinātnieks apstrīdēs katru savu vismazāko tēzi. Tāpēc katrai domai jābūt noslīpētai līdz izcilībai. Latvijā šī zinātniskā konkurence nav tik jūtama un ar atsevišķiem izņēmumiem lielākā daļa zinātnieku nemēģina oponent cits citam.

Lasot kādu Latvijā rakstītu grāmatu tiesību jomā, acīs krīt arī mazais izmantotās literatūras klāsts. Mēģinot noskaidrot, uz kādiem tiesību milžu pleciem šis zinātnieks ir balstījies, izstrādājot savu grāmatu, nākas secināt - tie ir daži tiesību zinātnieki, kuru raksti jau ir tāda līmeņa juridiskā klasika, ka tajos ietvertās tēzes ir gandrīz zināmas no galvas. Izmantoto autoru darbu ir neredzējis, un šā iemesla dēļ nav iespējams no tiem atvasināt nozīmīgu ideju kopumu. Savukārt, lasot jebkuru angļu grāmatu, pārņem izjūta, ka katrā lappusē ir atsaucis uz desmit, divdesmit rakstiem, un studentam ir iespēja aiziet uz bibliotēku vai ieiet datu bāzē un sameklēt autora izmantotos pētījumus, lai jau patstāvīgi varētu dziļāk pētīt kādu noteiktu tiesību jautājumu.

Arī man pašam, mācoties pirmajosursos Latvijas Universitātē, šķita pilnīgi normāli, ka zinātniskus pētījumus var uzrakstīt, bibliotēkā sameklējot dažas vispārēja rakstura grāmatas par pētāmo tiesību jautājumu. Taču Anglijā ir pieejams milzīgs literatūras klāsts, un katrā rakstā var atrast atsaucis uz daudziem citiem rakstiem par attiecīgo jautājumu. Aplūkojot atsaucis angļu zinātnieku rakstos, cilvēks saprot, cik maz viņš zina.

Latvijas Universitātē galvenais elements ir visu mācību materiālu mēģināt studentam iedot tieši lekcijās, kas visumā būtu pieļaujami, ņemot vērā Latvijas nelielo tiesību doktrīnu. Savukārt Anglijā, tā kā ir pieejams plašs tiesību doktrīnas klāsts, mācībspēki studiju darbu var organizēt citādi. Tas lielā mērā balstās uz studentu patstāvīgu lasīšanu, bet lekcijās profesors var atļauties diskutēt par interesantākajām tēmām un aktuālām problēmām; vielas pamatjautājumi studentam jāizlasa pašam profesora ieteiktajā mācību grāmatā. Šāds mācību organizēšanas process nodrošina lielāku sasaisti ar dzīves realitāti. Profesori lekcijās velta uzmanību tikko iznākušajai aktuālajai juridiskajai literatūrai un jaunākajām tiesu lietām.

Tas viss neļauj domāt, ka tiesību zinātne ir kaut kas ārkārtīgi teorētisks, lai gan Latvijā bieži ir dzirdama tēze, ka universitātē tiek iegūta tikai teorētiskā izglītība, bet praksē viss notiek pavisam citādi. Šāda pārlicība patiesi var rasties, jo Latvijā tiesību prakse un jaunākā doktrīna netiek akcentēta mācību procesā. Daļēji šo atšķirību var izskaidrot ar to, ka Anglijā pieder pie pavisam citas tiesību saimes, kurā tiesas spriedumam tiek ierādīta goda vieta. Tur tiesas spriedumam ir tiešā tiesību avota spēks kā tiesību normai. Mācoties tiesu spriedumus, ir būtiski atšķirīgas izjūtas - tie nav abstrakti likumu teksti, bet dzīvīvi piemērojamas normas.

Oksfordā mani pārņēma fantastiska izjūta, jo profesori ir tie paši zinātnieki, no kuru mācību grāmatām es biju mācījies starptautiskās tiesības. Tas ļāva pilnībā sajūst pasaules tiesību attīstības pulsu, nevis tikai dzirdēt tā "dunoņu" no attāluma.

Oksfordā nekad nerodas doma, ka tiesībās ir izlasīts un saprasts viss, ko vien var saprast, bet, gluži otrādi kļūst skaidrs, ka tiesības nepārtraukti attīstās un tajās dzimusi kaut kas jauns. Tiesības nav kaut kas, ko vienreiz iemācās un saprot un kur

nekas vairs nemainās. Savukārt mācoties Latvijā, man nešķita nepareizi tas, ka tiesību nozarē ir tikai viena grāmata un ka nav dažādu viedokļu.

Tiesību prakse

- Šobrīd tu strādā advokātu birojā. Vai starptautiskās tiesības Latvijas praksē reāli darbojas un tev kā praktizējošam juristam ir iespējas izmantot savas akadēmiskās zināšanas šajā tiesību nozarē?

- Starptautiskās tiesības ir tieši tik dzīvas un praktiski noderīgas, cik juristi apzinās to eksistenci un ir gatavi tās piemērot. Bez šaubām, visvieglāk ir reducēt visu tiesisko analīzi uz Civillikuma normu burtisku lasījumu, tomēr tas līdzinās galvas bāšanai smiltīs. Mūsdienās tādi jēdzieni kā "robežas", "suverenitāte" un "patstāvība" ir zaudējuši praktisku nozīmi un funkcionē tikai kā emocionāli saukļi. Globalizācijas laikmetā valsts ir kļuvusi par pārbirokratizētu un neefektīvu regulācijas subjektu un spēj tikai nepilnīgi atbildēt globālā tirgus prasībām. Tādēļ reti kas, ar ko es saskaros praksē, ir atrisināms, neizejot ārpus nacionālo tiesību robežām. Ir nepieciešams veikt darbības, ko pēc analogijas ar *forum shopping* varētu saukt par *law shopping*. Kura konvencija ir piemērojama starptautiskajam pārvadājumam un vai pirms mēneša Londonā iznākušais konvencijas komentārs ir autoritatīvāks par zinātnisko rakstu, kurš ir iznācis pirms pusgada Amerikā? Vai administratīvajai tiesai pārliecinošāka šķitīs analogija no Vācijas administratīvā procesa vai arī Eiropas Kopienu tiesas spriedums? Vai investora īpašumtiesības būtu efektīvāk aizsargātas cilvēktiesību normās vai divpusējos ieguldījumu aizsardzības līgumos? Dažādu tiesību sistēmu argumentu savstarpējā savietojamība ir neviennozīmīgs jautājums arī starptautiskajā aprītē, kur Dienvidslāvijas tribunāls oponentē Starptautiskajai tiesai, UNCLOS šķīrējtiesa atsakās no lietas par labu Eiropas Kopienu tiesai, bet Komisija vērsās pret Īriju par vērsanos šajā šķīrējtiesā, Eiropas Kopienu tiesa un Eiropas Cilvēktiesību tiesa dažādi vērtē cilvēktiesību saturu, bet Kanādas tiesa atceļ ieguldījumu šķīrējtiesas spriedumu pret Meksiku.

Man ārkārtīgi interesantas šķiet ieguldītāju aizsardzības tiesības, ar ko Latvijai jau ir iznācis sastapties vairākās zaudētās lietās. Starptautisko publisko un nacionālo tiesību sajaukums, daudzmiljonu prasības un neatrisinātas akadēmiskas un praktiskas problēmas padara šo tēmu par vienu no interesantākajām starptautiskā biznesa pasaulē. Pēc mēneša došos uz Oksfordu, lai, izmantojot *Freshfields* stipendiju, vēl gadu smeltos zinības par ieguldījumu aizsardzību.

- Ikdienā tu piedalies arī tiesas procesos. Kur tu jūties labāk - civilprocesā vai administratīvajā procesā?

- Man komfortablāks šķiet administratīvais process. Tas, iespējams, ir tāpēc, ka nav iedibinājušās tradīcijas un es varu justies pietiekami drošs arī gadījumos, kad pretējo pusi pārstāv pieredzējuši advokāti, jo es saprotu, ka mūsu administratīvā procesa zinību sākumpunkts ir bijis vienāds. Tālākais ir pilnībā atkarīgs no katra indivīda - iespējas attīstīt argumentus salīdzinošajās tiesībās, cilvēktiesībās, Eiropas tiesībās vai ieguldītāju aizsardzības tiesībās ir gandrīz neierobežotas. Gandrīz vai katrā strīdā ir iespējams izrauties no nacionālo tiesību pinekļiem. Savukārt administratīvā tiesa ir parādījusi savu gatavību izvērtēt šādus neordinārus argumentus - atšķirībā no vispārējās jurisdikcijas tiesām, kuru attieksme atsevišķos gadījumos ir bijusi nedaudz skeptiskāka.

Jānis Pleps, "JV"

¹ Saīsinājums *M Jur. (Dist) (Oxon)* apzīmē Oksfordas Universitātē (*Oxon*) ar izcilību (*Dist*) iegūtu tiesību maģistra grādu, bet *M Phil (Oxon)* apzīmē Oksfordas Universitātes filozofijas maģistratūras programmu, kuras students šobrīd ir M.Paparinskis